

Ο Μοντερνισμός, το Κιτς και οι Κήνσορες. Ένα σχόλιο για τον τρόπο που συζητάμε την αρχιτεκτονική στο Facebook.

Νίκος Μαγουλιώτης - 08/05/2019

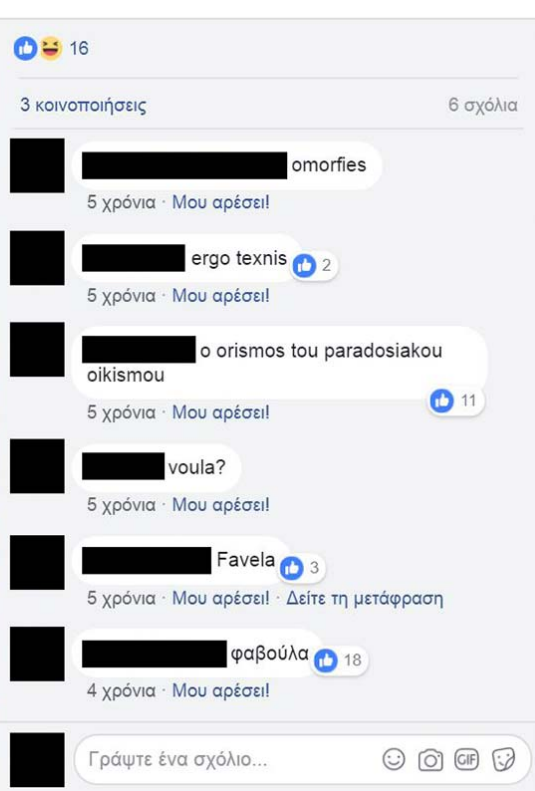
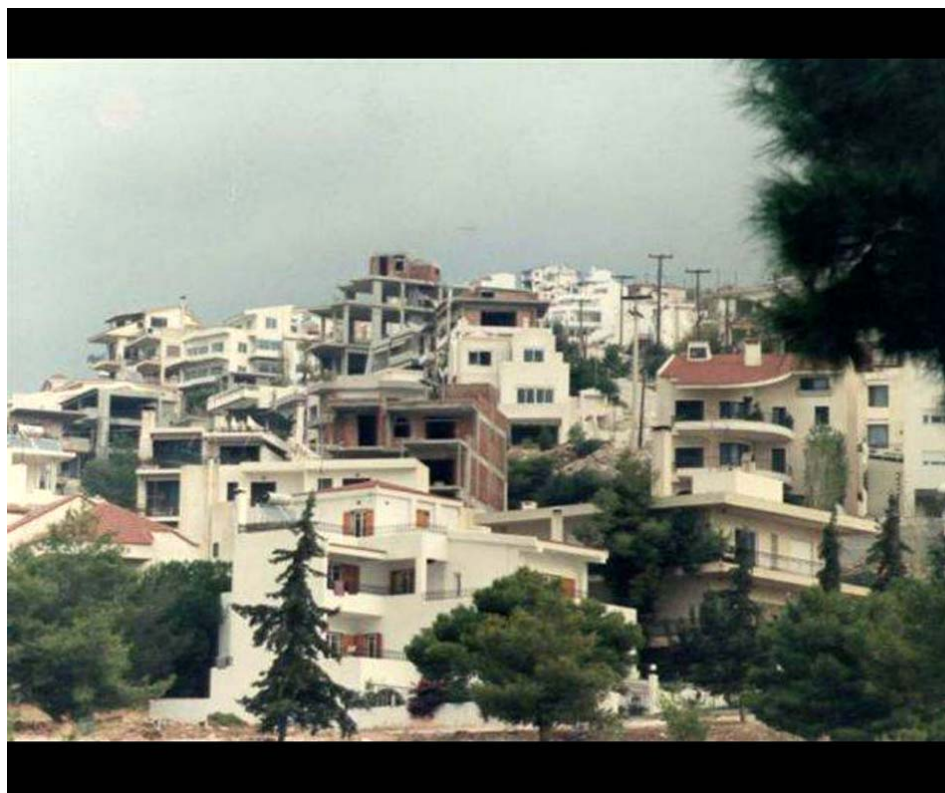
Ένας χρόνος Archetype. Η αρχιτεκτονική και τα media σήμερα στην Ελλάδα

Εδώ και 15 χρόνια περίπου, τα νέα ψηφιακά μέσα δικτύωσης (Facebook, Twitter, Instagram κλπ) έχουν δημιουργήσει το έδαφος για τη δημιουργία πληθώρας σελίδων και ομάδων με θέμα την αρχιτεκτονική. Προερχόμενες τόσο από αρχιτέκτονες και ιστορικούς όσο και από ανθρώπους που δεν έχουν άμεση σχέση με το επάγγελμα, αυτές οι πρωτοβουλίες έχουν αρχίσει να διεκδικούν σημαντικό χώρο, σε μια συζήτηση που

μέχρι πρότινος μονοπωλούνταν από τα επίσημα αρχιτεκτονικά μέσα και έντυπα. Μέσα από τον σχολιασμό διάσημων κτηρίων, αλλά και την ανακάλυψη, καταγραφή και δημοσιοποίηση προηγούμενων άγνωστων έργων, οι πλατφόρμες αυτές συμβάλλουν στην ευρεία διάδοση μιας γενικής γνώσης γύρω από την αρχιτεκτονική ιστορία, συχνά διευρύνοντας το εδραιωμένο της ρεπερτόριο. Παρ' όλα αυτά, και παρά τις σημαντικές διαφορές θεμάτων και ύφους μεταξύ των διαφορετικών σελίδων και ομάδων, πολλές από αυτές τείνουν να διαμορφώνουν ένα στενό, ενίοτε κανονιστικό, πλαίσιο αισθητικής κρίσης, το οποίο παρεμποδίζει μια πιο ανοιχτή και κριτική συζήτηση γύρω από την αρχιτεκτονική.

Ένα από τα πιο διεθνώς διάσημα και ταυτόχρονα ιδιάζοντα παραδείγματα ιντερνετικής πλατφόρμας για την αρχιτεκτονική, είναι η Βέλγικη σελίδα "[Ugly Belgian Houses](#)": Δημιουργήθηκε το 2011, αρχικά σαν blog και σελίδα στο Facebook, και σταδιακά δημιούργησε παραρτήματα σε άλλες ψηφιακές πλατφόρμες. Η σελίδα αποτελεί μια εκτενή συλλογή φωτογραφιών από ανώνυμα σπίτια, τα οποία θεωρούνται (όπως υποδηλώνει ο τίτλος) "άσχημα" και ταυτόχρονα τυπικά δείγματα του οικιστικού τοπίου του Βελγίου. Πολυάριθμες εικόνες τέτοιων σπιτιών (είτε τραβηγμένες από τον ιδρυτή της σελίδας, είτε απεσταλμένες από άλλους συμμετέχοντες) δημοσιεύονται συνοδευόμενες από ειρωνικά σχόλια, τα οποία σαρκάζουν τις "αφελείς" προσπάθειες των σχεδιαστών και ιδιοκτητών τους. Η επιτυχία της σελίδας (πλέον συγκεντρώνει πάνω από 95.000 ακολούθους) οδήγησε, το 2015, στην έκδοση ενός μέρους των αναρτήσεών της με τη μορφή βιβλίου.¹ Παρότι μάλλον μεμονωμένη περίπτωση, η επιτυχία του Ugly Belgian Houses δείχνει πως τα νέα μέσα δικτύωσης μπορούν όχι μόνο να δημιουργήσουν έναν δημοφιλή ψηφιακό χώρο συζήτησης γύρω από το χτισμένο περιβάλλον, αλλά και να διεκδικήσουν χώρο στα ράφια των βιβλιοπωλείων, δίπλα σε πιο εδραιωμένες αρχιτεκτονικές εκδόσεις. Όμως το πρόβλημα παραμένει: Σελίδες όπως το Ugly Belgian Houses εμμένουν σε μια ελιτίστικη θεώρηση του χτισμένου περιβάλλοντος και διαγωνίζονται έναν άγονο συντηρητισμό παλαιότερων εποχών σε νέους ψηφιακούς χώρους.

Αν και σαφώς μικρότερης κλίμακας, η Ελληνική σελίδα του Facebook με τον χαρακτηριστικό τίτλο "Biennale Αυθαιρέτων" (ιδρύθηκε το 2012 και συγκεντρώνει πλέον πάνω από 25.000 likes) αποτελεί μια αντίστοιχη προσπάθεια: Τόσο ο διαχειριστής της όσο και διάφοροι συμμετέχοντες, δημοσιεύουν πολυάριθμες εικόνες ανώνυμων νεοελληνικών κτισμάτων (με σαφή προτίμηση για παρωχημένα παραδείγματα), τις οποίες συνοδεύουν με σαρκαστικά σχόλια για τις στιλιστικές και κατασκευαστικές τους ιδιαιτερότητες. Ο τόνος των σχολίων είναι σπανίως σοβαρός ή καταδικαστικός -κυμαίνεται κυρίως σε ένα χιουμοριστικό και ανάλαφρο πλαίσιο. Όμως η σελίδα επιτελεί ταυτόχρονα μια πολύ πιο θεμελιώδη λειτουργία: Η επίμονη και ταυτόχρονα αποστασιοποιημένη αναπαραγωγή εικόνων νεοελληνικού "trash", "cult" και "kitsch" μοιάζει με μια προσπάθεια εξορκισμού αυτών των φαινομένων, αλλά και με μια εμμονή για την οπτική κατανάλωση όσων θεωρούνται "κακόγουστα" -μια απόλαυση ταυτόχρονα ενοχική και απενοχοποιημένη. Για τη γενιά των millennials (στην οποία ανήκει και ο γράφων) αυτό το σύμπλεγμα δεν εκδηλώνεται μόνο σε ζητήματα αρχιτεκτονικής, αλλά και σε άλλες αισθητικές επιλογές όπως, για παράδειγμα, η μουσική (Θυμηθείτε σε πόσα πάρτυ με τις επωνυμίες "trash", "cult" και "kitsch" έχετε παρευρεθεί τα τελευταία 10 χρόνια.)

Ανάρτηση στη σελίδα "Biennale Αυθαιρέτων", 2012.

Παρότι φαίνεται να έχει μεγεθυνθεί τα τελευταία χρόνια, η υπόθεση αυτή σίγουρα δεν είναι καινούρια: Στα μέσα της δεκαετίας του '80, οι εκδότες του γνωστού τόμου "Κάτι το 'Ωραίο" - Μια περιήγηση στην Ελληνική Κακογουστιά² αφιέρωσαν περισσότερες από 300 σελίδες στη φωτογραφική αναπαραγωγή όλων όσων θεωρούσαν "κακόγουστα" και "κιτς" στο αστικό και επαρχιακό τοπίο της Ελλάδας της Μεταπολίτευσης. Παρότι ο τόμος περιείχε κείμενα που επιχειρούσαν πιο εστιασμένες κριτικές αναλύσεις, το μεγαλύτερο μέρος του αναλωνόταν σε έναν διαρκή κατσαρό (με σαρκαστικές λεζάντες και επεξηγήσεις δίπλα στις εικόνες) απέναντι στις αισθητικές προτιμήσεις και αρχιτεκτονικές απόπειρες διάφορων "αδαών" στα μικροαστικά προάστια και την επαρχία. Με άλλα λόγια, παρά την όποια χρησιμότητα μπορεί να έχει πλέον ως ιστορικό ντοκουμέντο, αυτή η εκτεταμένη συλλογή, ταξινόμηση και αναπαραγωγή εικόνων "μαζικής κουλτούρας" φαίνεται να διακατεχόταν από το βασικό άγχος των εκδοτών της (ως καλλιεργημένων διανοούμενων), να διαχωρίσουν τη θέση τους από όσους ορίζουν ως "κακόγουστους" και από όσα θεωρούν "κιτς".

Δυο δεκαετίες νωρίτερα, το 1964, ο Umberto Eco είχε ήδη επισημάνει ότι όροι όπως το "kitsch" και η "μαζική κουλτούρα" είναι φετιχιστικοί και αντι-παραγωγικοί, καθώς παρεμποδίζουν την κατανόηση και την κριτική ανάλυση των πολιτισμικών παράγωγων που τοποθετούνται σε αυτές τις κατηγορίες.³ Και είχε κατακρίνει μια σημαντική μερίδα των διανοούμενων της εποχής του για την ανικανότητά τους να αντιμετωπίσουν το κιτς και τη μαζική κουλτούρα σαν κάτι πέρα από θέμα για σατιρικό σχολιασμό ή για λιβελογραφήματα. Αυτούς τους πολέμιους επικριτές της μαζικής κουλτούρας ο Eco τους ονόμασε "κήνσορες"⁴, παρομοιάζοντάς τους με τους αξιωματούχους που ήταν υπεύθυνοι για την τήρηση της ηθικής τάξης στην αρχαία Ρώμη -και υπενθυμίζοντάς μας έτσι πως το φαινόμενο ενδεχομένως έχει ακόμη παλιότερες ρίζες.

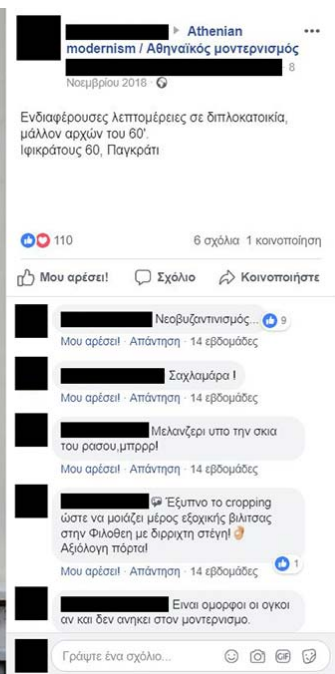
Επιστρέφοντας στο σήμερα, σελίδες όπως η "Biennale Αυθαιρέτων", το "[Σκυλόσπιτο](#)" και η πρόσφατη αναγέννηση του "Κάτι το Ωραίο" με τη μορφή [blog](#), δείχνουν πως ενδεχομένως δεν έχουν αλλάξει πολλά: Παρά τη δημιουργία νέων ψηφιακών μέσων και δικτύων, ο κησορισμός μας απέναντι στο ανώνυμο χτισμένο περιβάλλον επιβιώνει με μεγάλη ένταση. Και το χάσμα ανάμεσα στην "υψηλή" και τη "χαμηλή" κουλτούρα, για την υπέρβαση του οποίου πάσχισε ένα σημαντικό κομμάτι της μεταμοντέρνας σκέψης,⁵ παραμένει, για πολλούς, αγεφύρωτο.

Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε πως, παράλληλα με τα παραπάνω, τα ψηφιακά μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν δημιουργήσει και το έδαφος για διαφορετικού ύφους συζητήσεις γύρω από την αρχιτεκτονική. Μια από τις πιο αξιοσημείωτες εγχώριες πρωτοβουλίες των τελευταίων ετών είναι η γνωστή ομάδα του Facebook "[Αθηναϊκός Μοντερνισμός](#)", η οποία δημιουργήθηκε το 2008 και συγκεντρώνει πλέον πάνω από 23.000 μέλη. Σαφώς διαφοροποιημένη από τα προαναφερθέντα, η ομάδα κινείται σε έναν πιο ιστορικό τόνο: Οι χρήστες-

συμμετέχοντες συλλέγουν, δημοσιεύουν και σχολιάζουν φωτογραφίες κτηρίων που εντάσσονται στην ευρεία κατηγορία που ορίζει ο τίτλος της ομάδας -μοντέρνα κτήρια του μεσοπολέμου και των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών στην Αθήνα. Ο ενθουσιασμός και η σχολαστικότητα πολλών από τους συμμετέχοντες συμβάλλει τόσο στη δημοσίευση (προηγούμενως άγνωστων) αρχειακών εικόνων όσο και στην εκ νέου φωτογραφική και ιστορική τεκμηρίωση γνωστών μοντερνιστικών κτηρίων. Παράλληλα, η ανακάλυψη και δημοσιοποίηση πιο "ανώνυμων" ή άγνωστων δειγμάτων αρχιτεκτονικού μοντερνισμού (δίπλα στα καθιερωμένα επώνυμα) συχνά καλύπτει κρίσιμα κενά της επίσημης ιστοριογραφίας.

Τον τελευταίο χρόνο, η επιτυχία της Αθηναϊκής ομάδας έχει αρχίσει να εμπνέει τη δημιουργία παρόμοιων σελίδων για άλλες περιοχές, όπως ο "[Κυπριακός Μοντερνισμός](#)" (2018, πάνω από 2.500 μέλη) και ο "[Μοντερνισμός στην Κρήτη](#)" (2018, πάνω από 600 μέλη). Είναι σαφές πως η μοντέρνα αρχιτεκτονική έχει γίνει πλέον ένα mainstream φαινόμενο: Μετά από πολλές δεκαετίες που τα "μπετονένια κουτιά" του μοντερνισμού ήταν ένα ακατανόητο βίτσιο των αρχιτεκτόνων, πλέον το ευρύ κοινό φαίνεται να τα αποδέχεται ως πολιτισμική του κληρονομιά. Όπως επεσήμανε πρόσφατα και ο Κώστας Τσιαμπάος, αυτή η έντονη υστερνετική δραστηριότητα έχει πλέον δημιουργήσει ένα νέο (διευρυμένο) κοινό που ενδιαφέρεται για τη μοντέρνα αρχιτεκτονική, αναπτύσσοντας μια συζήτηση που συχνά αφοπλίζει τους [ειδικούς](#). Αλλά ταυτόχρονα δεν απέχει πολύ και από το να τους βοηθήσει: Παρά την ενίοτε ερασιτεχνική της μέθοδο, αυτή η μανιώδης συλλογή εικόνων και πληροφοριών γύρω από εδραιωμένα και άγνωστα δείγματα μοντέρνας αρχιτεκτονικής αποτελεί σημαντικό συμπλήρωμα στην ερευνητική δραστηριότητα οργανωμένων επιστημονικών φορέων, όπως το [do.co.mo.mo Greece](#) και η [Monumenta](#).

Όμως, παρ'όλα τα θετικά της παράγωγα, η συζήτηση αυτή εμφανίζει και μια σειρά από προβληματικά σημεία: Παρότι οι διαχειριστές της ομάδας "Αθηναϊκός Μοντερνισμός" προσπαθούν να διατηρήσουν έναν νηφάλιο τόνο, πολλές αναρτήσεις και σχόλια εκτρέπουν τη συζήτηση σε συναισθηματισμούς και ηθικολογίες. Τα δημοσιευόμενα κτήρια συχνά συζητιούνται με αποκλειστικά αισθητικούς όρους (και σπανίως ιστορικο-κοινωνικούς), ενώ ταυτόχρονα επιχειρούνται κατηγορηματικές αξιολογικές κρίσεις με όρους "καλού" ή "κακού γούστου". Ο "καθαρόαιμος μοντερνισμός" (παρότι ένας σαφής προσδιορισμός του όρου αποτελεί περίπλοκο ιστοριογραφικό ζήτημα) επικροτείται ως "καλή" ή "καλόγουστη" αρχιτεκτονική, ενώ οι οποιοσδήποτε αποκλίσεις καταδικάζονται ως απαράδεκτες. Οι πιο "μυημένοι" συμμετέχοντες φροντίζουν να σχολιάζουν (πότε συγκαταβατικά, πότε περιφρονητικά) αναρτήσεις μη-"καθαρόαιμων" δειγμάτων, αναπαράγοντας έτσι έναν κανονιστικό και στενό ορισμό του μοντερνισμού μέσα από ολιγόλογους αφορισμούς του τύπου "αυτό δεν είναι μοντερνισμός". Ταυτόχρονα, πολλοί σχολιαστές υιοθετούν συχνά ένα λεξιλόγιο που αναπαράγει στερεοτυπικούς μύθους περί της "ειλικρίνειας", της "αυστηρότητας", της "απλότητας" ή και της "ελληνικότητας" της μοντέρνας αρχιτεκτονικής (μια σειρά από ιδέες που η σύγχρονη ιστορική έρευνα έχει αποδείξει ως προβληματικές). Τέλος, η εμφάνιση οποιασδήποτε αλλοίωσης του αρχικού σχεδιασμού του κτηρίου στις δημοσιευόμενες φωτογραφίες (είτε λόγω παρεμβάσεων των ενοίκων, είτε απλά λόγω της παρουσίας άλλων, λιγότερο αξιόλογων κτισμάτων δίπλα στο εξεταζόμενο), σχολιάζεται συχνά με υβριστικούς ή υποτιμητικούς όρους. Όλα τα παραπάνω αποτελούν διαφορετικές εκφράσεις μιας διαρκούς αγανάκτησης με τους "κακόγουστους" και τους "αδαείς" -μιας συμπεριφοράς που προσιδιάζει (και πάλι) στους οργισμένους "κήνσορες" του Umberto Eco: Τους αυστηρούς τηρητές μιας ηθικής και αισθητικής τάξης και ενός καλού γούστου, που εν προκειμένω ταυτίζεται με έναν "καθαρόαιμο μοντερνισμό".

Ανάρτηση στη σελίδα "Αθηναϊκός Μοντερνισμός", 2012.

Μαζί με τα παραπάνω, η συζήτηση σε αυτόν τον ψηφιακό χώρο συχνά χαρακτηρίζεται και από έντονα νοσταλγικούς τόνους. Παρότι τα δημοσιεύμενα κτήρια χαρακτηρίζονται από έναν νεωτερικό (για την εποχή τους) χαρακτήρα, σημαντικό μέρος των σχολιαστών τα συζητά πλέον μέσα από μια έντονη νοσταλγία για την "παλιά καλή μοντέρνα αρχιτεκτονική" - μια ρητορική που εύκολα επεκτείνεται σε ρομαντικές αναπολήσεις για μια "παλιά καλή Αθήνα" (την οποία "μας την έχουν χαλάσει" διάφοροι "άτεχνοι" και "άσχετοι"). Πρόκειται για μια ρομαντική φρασεολογία που από καιρό ευδοκιμεί στον ψηφιακό χώρο σε άλλες σελίδες πολιτισμικού (αλλά δεδηλωμένα πιο νοσταλγικού) περιεχομένου⁶, και σταδιακά εκδηλώνεται και σε πολλά από τα σχόλια των μελών του "Αθηναϊκού Μοντερνισμού". Η απόσταση αυτής της νοσταλγίας για ένα "αγνό" (αστικό ή επαρχιακό) αρχιτεκτονικό παρελθόν από εθνικιστικές ιδεολογίες δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλη, όπως άλλωστε έχει εκδηλωθεί σε παρόμοιους ψηφιακούς χώρους ανά την Ευρώπη.⁷ Όμως αυτό που κυρίως μας ενδιαφέρει εδώ, είναι το εξής: Με την ανάδειξη του μοντερνισμού σε θέμα ευρέως ενδιαφέροντος, φαίνεται πως ο φανταστικός τόπος του ιδανικού αστικού μας παρελθόντος μετακινείται από τον Νεοκλασικό 19ο αιώνα στον Μοντερνιστικό 20ό. Όμως, με το να αντιμετωπίζουμε σήμερα τις μεσοπολεμικές πολυκατοικίες με την ίδια εστέτ νοσταλγία με την οποία έβλεπε προ δεκαετιών ο Γιάννης Τσαρούχης τα νεοκλασικά, δεν μαθαίνουμε κάτι περισσότερο για τον μοντερνισμό ή την αρχιτεκτονική.

Πριν από περίπου τέσσερις δεκαετίες, ο Pierre Bourdieu εξήγησε πως το "γούστο", η αισθητική προτίμηση, επιτελεί μια βασική κοινωνική και πολιτική λειτουργία "διάκρισης"⁸: Δηλώνουμε δημόσια τι μας αρέσει (αλλά και αντίστροφα, τι δε μας αρέσει), για να εξασφαλίσουμε τη θέση μας σε μια συγκεκριμένη κοινωνική τάξη (και ταυτόχρονα να διαχωρίσουμε τη θέση μας από άλλες). Ψηφιακές πλατφόρμες όπως το Facebook, το Twitter και το Instagram, μας επιτρέπουν τη συνεχή δημοσίευση των αισθητικών μας προτιμήσεων (αλλά και την επιβράβευση ή αποδοκιμασία του γούστου των άλλων), αποτελώντας έτσι ένα ιδανικό πεδίο μεγέθυνσης των όσων διατύπωσε ο Bourdieu. Με δεδομένα τα παραπάνω, όσο οι χρήστες αυτών των μέσων δημοσιεύουν εικόνες κτηρίων και τις συζητούν με όρους "καλαισθησίας" και "κακογουστιάς", οι φαινομενικά απόμακρες σελίδες "Biennale αυθαίρετων" και "Αθηναϊκός Μοντερνισμός" θα μοιάζουν με τις δυο όψεις του ίδιου νομίσματος: Το "κιτς" και το "μπανάλ" αναπαράγεται επανειλημμένα για να καταδικαστεί και να εξορκιστεί. Και το "καλόγουστο" και το "καλαισθητο" αναπαράγεται με την ίδια ένταση για να αποτελέσει κριτήριο διάκρισης των "καλόγουστων" από τους "αδαείς". Με το να μαζεύομαστε σε έναν ψηφιακό χώρο και να φωνάζουμε εν χωρώ τι μας αρέσει (να επιβεβαιώνουμε ο ένας στον άλλο ότι μοιραζόμαστε ένα κοινό γούστο ή να καταδικάζουμε συλλογικά το γούστο κάποιων άλλων), δεν οξύνουμε την κατανόησή μας γύρω από τη μοντέρνα (ή όποια άλλη) αρχιτεκτονική. Η συνεχής ύμνηση των "λιτών γραμμών" και της "καθαρότητας" των μεσοπολεμικών πολυκατοικιών ή των μεταπολεμικών τουριστικών υποδομών, δεν είναι αρκετή για να αντιληφθούμε τις εσωτερικές πολυπλοκότητες του συνόλου κτηρίων που αποκαλούμε "μοντέρνα αρχιτεκτονική" ή για να κατανοήσουμε τις ιστορικές συνθήκες που οδήγησαν στη διάδοσή της στην Ελλάδα. Και η συνεχής γελοιοποίηση του ανώνυμου λαϊκού "κιτς" μάς εμποδίζει να καταλάβουμε τις πολιτισμικές και

ιστορικές αιτίες του φαινομένου ή να αντιληφθούμε πως συχνά συγγενεύει με τις επώνυμες αρχιτεκτονικές που θέτουμε σε μια ανώτερη σφαίρα.

Είναι σαφές πως η συζήτηση για το χτισμένο περιβάλλον ανοίγει από έναν κλειστό κύκλο ειδικών, σε ανοιχτές ψηφιακές πλατφόρμες με μαζική συμμετοχή -μια συνθήκη που οδηγεί σε έναν αξιοσημείωτο ρυθμό καταγραφής και δημοσιοποίησης ήδη γνωστών αλλά και προηγουμένως άγνωστων δειγμάτων αρχιτεκτονικής. Με αυτά τα νέα δεδομένα, η επιμονή μας στις εδραιωμένες γεωγραφικές και ιστορικές κατηγορίες είναι ενδεχομένως αδικαιολόγητη. Είναι καιρός λοιπόν, πέρα από τον "Αθηναϊκό Μοντερνισμό" ή το προαστιακό και επαρχιακό "κιτς", να αρχίσουμε να καταγράφουμε, να δημοσιεύουμε και να συζητάμε, χωρίς καγχασμούς, τον "Καλαματιανό Μπρουταλισμό", τον "Κυκλαδίτικο Εκλεκτικισμό", τον "Θεσσαλονικιώτικο Μεταμοντερνισμό", και πολλές άλλες κατηγορίες αρχιτεκτονικής, που ενδεχομένως υπάρχουν αλλά σίγουρα τις αγνοούμε.

Παραπομπές

¹ Hannes Coudenys, *Ugly Belgian Houses: Don't try this at home*. Ghent, Borgerhoff & Lamberigts, 2015.

² [Συλλογικός τόμος:] *Κάτι το "Ωραίο"*: Μια Περιήγηση στην Ελληνική Κακογουστιά. Αθήνα, Εκδοτική. Πολύτυπο και Φίλοι του Περιοδικού Αντί, 1984.

³ Umberto Eco, *Κήνσορες και Θεράποντες - Θεωρία και Ιδεολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας*. (Μετάφραση: Έφη Καλλιφατίδη) Αθήνα, Εκδόσεις Γνώση, 1987. (Πρώτη έκδοση στα Ιταλικά: 1964).

⁴ Στο ιταλικό πρωτότυπο, ο όρος είναι "Apocalittici" (και σχετίζεται με τη Βιβλική Αποκάλυψη). Ο όρος αποδίδεται στα Ελληνικά ως "Κήνσορες" από τη μεταφράστρια Έφη Καλλιφύτου.

⁵ Andreas Huyssen, *After the Great Divide - Modernism, Mass Culture, Postmodernism*. Bloomington, Indiana University Press, 1987.

⁶ Ενδεικτικά: Για αστικά θέματα, βλ: "Η Αθήνα του Χτες"

(https://www.facebook.com/groups/251174835061036/?ref=br_rs) Και για το επαρχιακό συγκεκριμένο, βλ: "Ζωή στο Χωριό"

(https://www.facebook.com/ZoiStoHorio/?_tn_=%2CdkCH-RR&eid=ARBRgkqSXHlsnrHAdS6_PUJG8OQtVuS SFUSwRcRPN5abgVhxZw9QC1R11kDDXaeTcPuf6o6G1IFyiZkq&hc_ref=ARSovZyLP32fj-qWntVhWViRvA4jnuu2z6jLAO5xD96od9I8hakzBoeMqOQkutWcYlg&fref=nf&hc_location=group)

⁷ Σε άλλες χώρες της Ευρώπης, η εμφάνιση τέτοιων ιστορικών-νοσταλγικών ρητορικών στον χώρο του Twitter έχει ήδη συσχετιστεί με την πρόσφατη επάνοδο εθνικιστικών ιδεολογημάτων. Βλ. ενδεικτικά:

https://www.newstatesman.com/science-tech/social-media/2018/08/how-architecture-themed-twitter-accounts-became-magnet-white?fbclid=IwAR3sc8NExViHEyoilBRCdcH336DJJAIFaXQDP7WvtqN_EosUv361Z2Z7-tw

⁸ Pierre Bourdieu, *Η Διάκριση: Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης*. (Μετάφραση: Κική Καψαμπέλη) Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2002.

*Σημείωση

Με αφορμή τη συμπλήρωση ενός έτους λειτουργίας του, το περιοδικό προσκάλεσε σημαντικούς συντελεστές παραγωγής της αρχιτεκτονικής ενημέρωσης να συμμετάσχουν στη συζήτηση με θέμα "Ένας χρόνος Archetype. Η αρχιτεκτονική και τα media σήμερα στην Ελλάδα"

Οι προσκεκλημένοι κλήθηκαν να διατυπώσουν τις απόψεις τους με βάση το παρακάτω κείμενο. "Η πορεία των μέσων αρχιτεκτονικής ενημέρωσης στην Ελλάδα έχει πλέον μια αξιόλογη ιστορία. Μέχρι και πριν λίγα χρόνια επρόκειτο για αποκλειστικά έντυπο λόγο. Η ολοκλήρωση της πορείας των επιθεωρήσεων "Αρχιτεκτονικά Θέματα" και "Θέματα Χώρου + Τεχνών", το 2013, σηματοδότησε συμβολικά το τέλος μια εποχής. Σήμερα όλα βρίσκονται σε μια πρωτοφανή αλλαγή και σε μια νέα τροχιά, καθώς οι πηγές ενημέρωσης και αρχιτεκτονικού προβληματισμού έχουν πολλαπλασιαστεί και διαφοροποιηθεί, αντίστοιχα με τη γενικότερη μεταλλαγή των εργαλείων επικοινωνίας, έντυπων, ηλεκτρονικών και μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Τα ερωτήματα είναι τέσσερα:

α) Τι είδους αρχιτεκτονική ενημέρωση και υλικό πρέπει να προτείνει σήμερα ένα μέσο αρχιτεκτονικής

επικοινωνίας στην Ελλάδα; β) Ποιο είναι το προσφορότερο μέσο έτσι ώστε η επικοινωνία αυτή να είναι αποδοτική και αποτελεσματική; γ) Από ποιους ασκείται αυτή η ενημέρωση, αν λάβουμε υπόψη ότι και αρκετοί δημοσιογράφοι “γενικών καθηκόντων” ασχολούνται όλο και περισσότερο με το θέμα; δ) Τι είδους κοινό «καταναλώνει» αυτή την παραγωγή αρχιτεκτονικής επικοινωνίας, από την άποψη της ηλικίας, της παιδείας και της άμεσης ή και καθόλου σχέσης με την αρχιτεκτονική; Λαμβάνοντας υπόψη αναπόφευκτα και τη διεθνή κατάσταση, ποιες -μπορεί να- είναι οι προοπτικές και το ουσιαστικό περιεχόμενο της αρχιτεκτονικής ενημέρωσης στην Ελλάδα σήμερα;"